

Läkartidningen för 80 år sedan

Rashygien den enda vägen

»Om s k lösdrivare och deras behandling« är titeln på en artikelserie i Svenska Läkartidningen 1924, med anledning av ett 1923 framlagt förslag till ny lösdrivarlagstiftning. Serien är skriven av professor Olof Kinberg, överläkare vid Långbro sjukhus i Stockholm, tillika lärare i rättspsykiatri vid KI, och utmynnar i resonemang om eugenik.

II Utöver en undersökning av ett »större antal lösdrivare« gjord av Socialstyrelsen redovisar Kinberg 35 fall av lösdriveri som lett till vård vid Långbro sjukhus. Avsikten var att »belysa arten av de psykiska rubbningar, vilka förekomma hos lösdrivare«.

Han inleder med en kategorisering av det klientel som borde hänföras till kretsen lösdrivare; till exempel nämner han »genuina, äkta luffare« som kännetecknas av »en outrotlig benägenhet för ett kringflackande, sysslolöst levnadssätt« men som är ostraffade. I de egna 35 fallen noterade han 10 sådana personer. Till kretsen »stationära lösdrivare« hänför han bland annat bettlare, ligister (vanartiga ynglingar), prostituerade, hallickar, bondfångare, spritsmugglare och langare samt »vanetjuvar«.

Missbruk och kriminalitet

Generellt noteras för dessa senare grupper ett omfattande alkoholmissbruk, kriminalitet och psykiska rubbningar »av sådan art, att sjukhusvård måst tillgripas«.

Om orsakerna till lösdriveriet för han ett långt resonemang om anlag respektive miljö, med slutsatsen att anlagen i samtliga fall spelar avsevärt större roll än miljöfaktorn. Den »psykiskt bristfällige« tenderar att söka sig till dåliga miljöer, främst i storstäderna.

56 000 lösdrivare?

Vad gäller omfattningen av lösdriveriet framhåller han att det sannolikt finns ett stort mörkertal – antalet anhållna och dömda ger föga vägledning. Dessutom misstänker han att det blivit »en minskad benägenhet hos myndigheterna att beivra lösdriveriet«.

Således uppgick antalet anhållna under treårsperioden 1905–1907 till drygt 31 000 medan det sjunkit till knappt

14 500 under treårsperioden 1919–1921. Men om den uppskattning av antalet lösdrivare som då gjorts i Frankrike kunde anses riktig och om andelen vore lika stor i Sverige skulle det här ha funnits över 56 000 lösdrivare.

»Farliga samhällsparasiter«

När det gäller den föreslagna lagstiftningen är Kinberg kritisk till att den fokuserats på »luffartypen« snarare än på de övriga och betydligt fler individer som dittills omhändertagits på tvångsarbetsanstalt. Lagen borde i stället heta »lagen om behandling av farliga samhällsparasiter«, skriver han.

Och den behandling som förordas är dels att under lång tid vänja klientelet till ordnat arbete, dels att avlägsna det från den dåliga miljö »som är gynnsam för utvecklingen av deras dåliga egenskaper«.

Särskilt för gruppen »socialt obildbara« vore det närmast humant att »oskadliggöra« dem genom »ett arbetsamt liv å en anstalt eller en arbetskoloni« och därmed hindra dem från »ett liv i elände och

»Det är möjligt att vägen är svårframkomlig, men det är säkert att det är den enda möjliga, om vi vilja förhindra att våra efterkommandes samhälle översvämmas av socialt inkapabla av alla slag . . . «

brott«. Internering borde vara tidsmässigt relativt obestämd med högt maximum.

Men även de socialt bildbara måste bli föremål för ett effektivare tvång. I fall de inte betecknades som farliga borde man kunna hitta »en form för omhändertagande som mera liknar den fria arbetstagarens liv«, men med begränsad rörelsefrihet.

»Att dränera samhället från kriminella eller eljes på grund av sitt levnadssätt uppenbarligen farliga samhällsparasiter är naturligtvis en angelägenhet, som angår alla medborgare«, skriver Olof Kinberg. Han förordar inrättande av särskilda kommunala organ i likhet med nykterhetsnämnderna för att i samarbete med polisen hantera problemet.

Försämrade folkstam

Avslutningsvis för Kinberg ett resonemang kring den »progredierande försämringen av folkstammen från eugenisk synpunkt«. I det allt rikare samhället har »de mindre livsdugliga« getts ökade möjligheter till fortplantning som inte funnits i »primitivare samhällsformer«. Samtidigt har »en stigande civilisatorisk förfining hos de bättre utrustade medfört en tendens till allt starkare begränsning ifråga om fortplantningen«.

»Huru det skall gå till att framkalla en ökad prokreation från de eugeniskt värdefullares sida, torde vara omöjligt att säga, ty det gäller ju här att modifiera djupt rotade levnadsvanor, uppfattningar rörande kvinnans ställning inom och utom hemmet«, skriver Kinberg.

Man måste nog i stället gå motsatt väg, framhåller han, dvs »minska prokreationen av psykiskt mindervärdiga individer«. Olof Kinberg fortsätter:

»Det är möjligt att vägen är svårframkomlig, men det är säkert att det är den enda möjliga, om vi vilja förhindra att våra efterkommandes samhälle översvämmas av socialt inkapabla av alla slag, vilka, såsom enbart tärande, lägga beslag på frukterna av de dugligas arbete och såsom därtill i stor utsträckning kriminella sprida vantrevnad och otrygghet inom samhället.« •

Uno Käarik
politisk redaktör, Läkartidningen